

Dominanty w krajobrazie

Mirosław Przyłęcki

Dominants in
a Landscape

Wieża Eiffla w Paryżu. Łatwo rozpoznawalny wyróżnik krajobrazowy i jeden z architektonicznych symboli Paryża, a czasem Francji w ogóle (rys. archiwalny)

Eiffel Tower in Paris. Easily recognized landscape discriminant and one of the architectural symbols of Paris, and sometimes even France (archival drawing)

Wstęp

Introduction

Krajobraz, jego partie i poszczególne fragmenty tworzą określoną kompozycję przestrzenną. Kompozycję złożoną z tworów natury lub wytworów człowieka, a najczęściej z połączenia tych dwóch składników jako elementów wzajemnie się uzupełniających, przenikających i tę określoną kompozycję współtworzących. Kompozycję zasadniczo odróżniającą się od innych twórczości człowieka jak np. obraz, rzeźba czy budowla jako dzieło architektury, różniącą się skalą, często brakiem wyraźnych granic, a także okresem powstania, najczęściej długim, wieloletnim, a nawet czasem wieloletnim. Zdarzają się charakterystyczne krajobrazy naturalne (góry,

doliny, terenowe skarpy, mokradła czy wybrzeża akwenów wodnych itp.) kształtowane od setek tysięcy lat. Zdarzają się także krajobrazy tworzone przez człowieka nawet przed tysiącami lat jak zespół piramid w Gizie, ruiny starożytnych miast – skanseny jak np. Pompeje we Włoszech czy Efez w Turcji, czy rozległe pagóry chińskie zwieńczone Wielkim Murem – podobno jedynym dziełem człowieka widocznym na naszej planecie z kosmosu.

Dominanty nośnikiem tożsamości miejsca

Dominants as a place identity carrier

Bardzo ważnym elementem i komponentem w kompozycjach krajobrazowych są dominanty, wyróżniające się skalą i usytuowaniem w krajobrazie góry, skały, wzniesienia, uskoki terenowe, stoki gór itp. twory przyrody. Na pewno takimi dominantami dla Podtatry są szczyty gór z charakterystycznym Giewontem, wulkan Wezuwiusz dla Zatoki Neapolitańskiej czy bliskie nam: Góra Ślęza dla podwrocławskich okolic południowych albo góra Grodziec dla okolic Złotoryi, Chojnowa i Bolesławca, góra Chojnik dla Sobieszowa i okolic. Co bardziej dla tematu interesujące, szczyty tych dwóch ostatnich gór zwieńczone są okazałymi dominantami architektonicznymi dziś zrujnowanych zamków średnio-

Kościół Santa Trinita del Monti w Rzymie. Na pierwszym planie słynne Schody Hiszpańskie. Jeden z architektonicznych symboli Rzymu i znakomita dominanta urbanistyczna (źródło: pocztówka z pocz. XX w.)

Santa Trinita del Monti church in Rome. Famous Spanish Stairs in the foreground. One of architectural symbols of Rome and a great town development dominant (source: postcard from the beginning of 20th century)

wiecznych. To znakomity przykład wzbogacenia w sensie kompozycji krajobrazowej dominanty naturalnej (góry) przez interesujące budowle historyczne – dziś chronione jako zabytki i obiekty narodowego dziedzictwa. Większość architektonicznych dominant krajobrazowych oprócz walorów przestrzennych, artystycznych i najczęściej historycznych ma także rangę i znaczenie symbolu, przestrzennego „Identyfikatora” miejscowości. Stanowią one nośnik tożsamości i wyróżnik krajobrazowy, którego widok (np. na zdjęciu fotograficznym, rysunku czy filmie) bez wątpliwości kojarzy się z miastem, okolicą, regionem historyczno-geograficznym czy krajem. Takimi przykładowymi wyróżnikami są na pewno:

- Bazylika św. Piotra – identyfikuje Watykan, Rzym, Włochy;
- Zamek Anioła – dawne mauzoleum Hadriana – identyfikuje j.w.;
- Colosseum w Rzymie – identyfikuje Rzym, Włochy;
- Wieża Eiffla – identyfikuje Paryż, Francję;
- Łuk Triumfalny na pl. Gwiazdy – identyfikuje Pola Elizejskie, Paryż, Francję;

- Katedra Nôtre Dame w Paryżu – identyfikuje Paryż, Francję;
- Katedra w Kolonii – identyfikuje miasto Kolonię, Niemcy;
- Brama Brandenburska w Berlinie – identyfikuje Prusy, Niemcy, Berlin;
- Big Ben Tower w Londynie – identyfikuje Londyn, Wielką Brytanię;
- Katedra na Hradčanach w Pradze – identyfikuje Hradčany, Pragę, Czechy;
- Mury i baszty Kremla na pl. Czerwonym – identyfikują Kreml, Moskwę, Rosję;
- Cerkiew Wasyla Błogosławionego – identyfikuje pl. Czerwony, Moskwę, Rosję;
- Ruiny świątyni Ateny (Parthenon) na Akropolu w Atenach – identyfikuje Akropol, Ateny, Grecję;
- Zespoły świątynne meczetów d. Hagia Sophia i Błękitnego wraz z iglicami minaretów – identyfikują Stambuł (d. Konstantynopol), cieśninę Bosfor i Turcję.

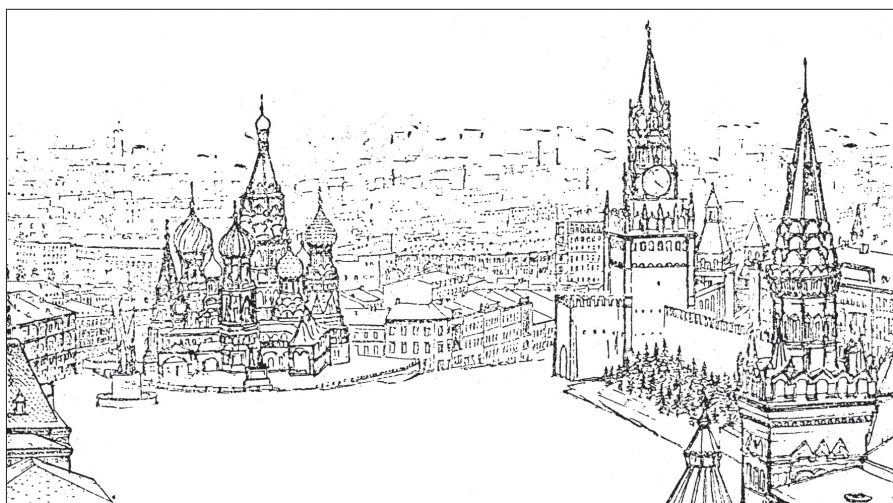
Wspomniane wyżej piramidy w Gizeh przywodzą na myśl nie tylko Egipt, ale w ogóle całą jego starożytną cywilizację, a Wielki Mur Chiński symbolizuje również całą Chinę, Daleki Wschód i jego minione kultury.

Z bardziej współczesnych warto przypomnieć znane powszechnie dominanty – symbole Nowego Yorku, Manhattanu i całych Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej jak słynną Statuę Wolności czy dość krótko funkcjonujące dwa super-wieżowce World Trade Center zburzone barbarzyńskim atakiem zamachowców z Al Kaidy w 2001 roku. Także bardzo współczesną operę w Sydney, która zaczęła symbolizować i utożsamiać nie tylko miasto ale całą Australię już w czasach nam współczesnych – od końca XX wieku, tak jak budowla parlamentu w Nowej Brunswick stała się symbolem nie tylko nowoczesnej (niestety nie w pełni udanej) stolicy ale całej Brazylii. Innym symbolem Południowej Ameryki jest górująca nad Rio de Janeiro postać Chrystusa (wys. ok. 30 m) na szczycie góry Corcovado nad atlantycką zatoką Guanabara – czołowa dominanta miasta i całej Brazylii.

Hradčany w Pradze. Na pierwszym planie Most Waclawa. Wyróżniki architektoniczne i znakomite dominanty Pragi (rys. archiwalny)

Hradczany in Prague. Wacław bridge in the foreground. Architectonical discriminants and great dominants of Prague (archival drawing)

Sobór Błogosławionego Wasyla i wieże zespołu Kremłowskiego na pl. Czerwonym w Moskwie. „Wizytówka” architektoniczna, świetne dominanty i symbole Moskwy (wg A. W. Bunina i M. G. Krugtowej)

Blessed Wasilla orthodox church and Kremlin tower set in Red Square, Moscow. Architectonic show-piece, great dominants and symbols of Moscow (acc. A. W. Bunin and M. G. Krugtowa)

W Europie podobną rzeźbiarską dominantą krajobrazową Budapesztu jest symbolizująca zwycięstwo postać na górze Gellerta, choć bliskie skojarzenia z tym miastem i całymi Węgry wywołuje zapewne rozległy dziewiętnastowieczny gmach Parlamentu nad Dunajem, czy również powstały w tym okresie zespół architektoniczny Baszty Rybaka.

Wymienione wyżej to, jak sądzę, tylko najbardziej znane światowe dominanty krajobrazowe, których widoki w świadomości i podświadomości patrzącego wywołują skojarzenia z miejscowościami, krajami, cywilizacjami czy kulturami. Także, a może przede wszystkim z określonymi krajobrazami, które akcentują, wzbogacają i konkretyzują.

Także na ziemiach naszego kraju można odnaleźć podobne, wybitne dominanty architektoniczne kreujące znane krajobrazy naszych miast, miejscowości czy podzespółów regionalnych. Niewątpliwie należą do nich:

- Wzgórze Wawelskie z królewskim zamkiem i katedrą kojarzone nie tylko z Krakowem, ale również z historią Państwa, Narodu i Kraju;
- Kościół Mariacki i Sukiennice w Krakowie – wywołujące rów-

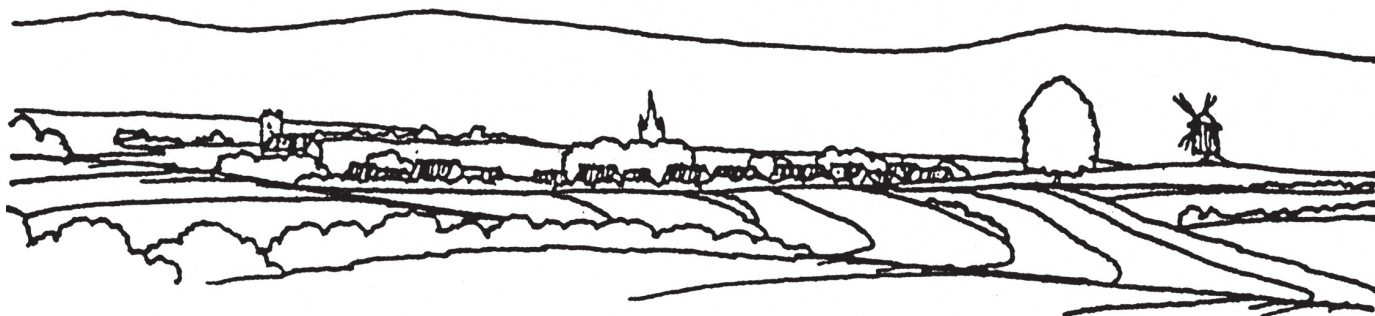
nież podobne skojarzenia, ale przede wszystkim kreujące krajobraz miejski krakowskiego Rynku oraz akcentujące krajobrazowe wnętrza ul. Floriańskiej, Grodzkiej i innych;

- Zespół Barbakanu i Bramy Floriańskiej – symbol Krakowa oraz dominanta krajobrazowa krakowskich plant jako kompozycji architektoniczno – parkowej (fragmenty dawnych murów miejskich);
- Kolumna Zygmunta i Zamek Królewski w Warszawie – okazałe artystycznie (choć nie kubaturowo) dominanty – symbole Starówki Warszawskiej i całej Warszawy;
- Pałac Kultury i Nauki w Warszawie. Wybudowany w narzuconym politycznie „stylu” socrealistycznym został niechętnie a nawet wrogo przyjęty nie tylko przez Warszawiaków. Z czasem jego górująca nad śródmieściem bryła i sylweta uznana została za ewidentną dominantę architektoniczną identyfikującą powojenną Warszawę. Od paru lat rozważa się wpisanie Pałacu Kultury i Nauki (początkowo imienia J. Stalina) na listę stołecznych zabytków;
- Pałacyk na wodzie w Królewskich Łazienkach, jedna z domi-

nant (mimo niewielkiej kubatury) Warszawy, a zwłaszcza bardzo cennego i symbolicznego Parku Łazienkowskiego. Również symbolizuje historyczną Warszawę.

Gdański krajobraz identyfikuje strzelista wieża i bryła Ratusza staromiejskiego, a także wizerunek Wielkiego Żurawia nad Motławą. Ten Żuraw to bardzo charakterystyczna dominanta urbanistycznego wnętrza (niektórzy określają „wnętrza krajobrazowego”) – pobrzeży Motławy. Podobnie jest z urbanistycznymi krajobrazami (wnętrzami) we Wrocławiu. Tu panoramę Ostrowa Tumskiego identyfikuje (również i całe miasto w sensie identyfikatora krajobrazowego i symbolu tożsamości) bryła i dwie wieże Katedry. Centrum miasta lewobrzeżnego zdominowały świetne akcenty architektoniczne jak wyniosła bryła i najwyższa w mieście wieża kościoła p.w. św. Elżbiety oraz „wizytówka” miasta – Ratusz Wrocławski często używany w znaczeniu „logo” Wrocławia.

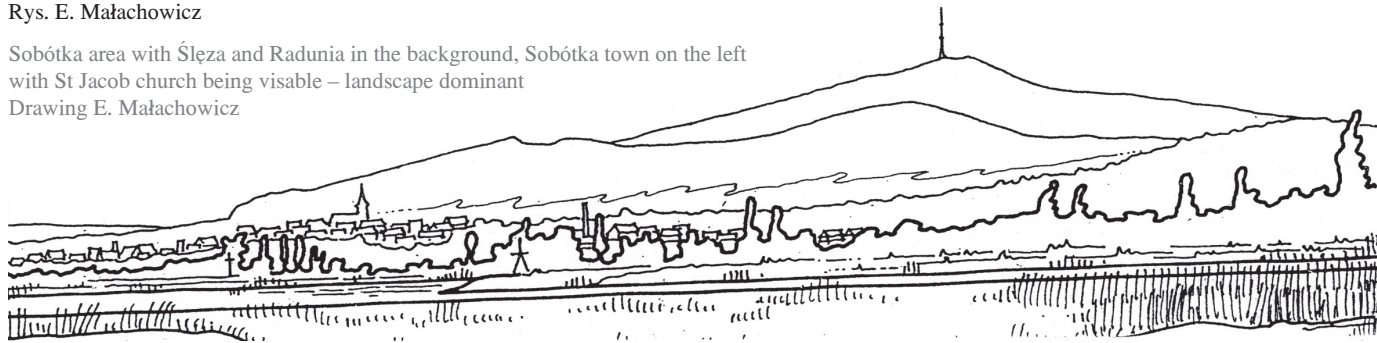
Innym tożsamościowym wyróżnikiem i znakomitą dominantą – zwłaszcza tzw. Terenów Wystawowych – jest słynna Hala Ludowa wzniesiona w 1913 roku jako „Hala 100-lecia” dla upamiętnienia okrągłej rocznicy Bitwy Narodów pod Lipskiem i wzniesiona już w 1948 roku – z okazji wystawy Ziem Odzyskanych iglica wrocławska.

Krajobraz wiejski wg J. Bogdanowskiego znaczoney dominantami i wyróżnikami przestrzennymi
Rural landscape acc. To J. Bogdanowski marked with dominants and spatial discriminant

Krajobraz okolic Sobótki na tle góry Ślęży i Raduni, z lewej miasteczko Sobótka z widocznym kościołem p.w. Św. Jakuba – dominantą krajobrazową
Rys. E. Małachowicz

Sobótka area with Ślęża and Radunia in the background, Sobótka town on the left with St Jacob church being visible – landscape dominant
Drawing E. Małachowicz

Poznań symbolizuje jego historyczna dominanta – Ratusz na Rynku Staromiejskim.

Gniezno znakomicie reprezentuje wyniosła bryła katedry z dwiema wieżami o barokowych zwieńczeniach rekonstruowanych po 1945 roku.

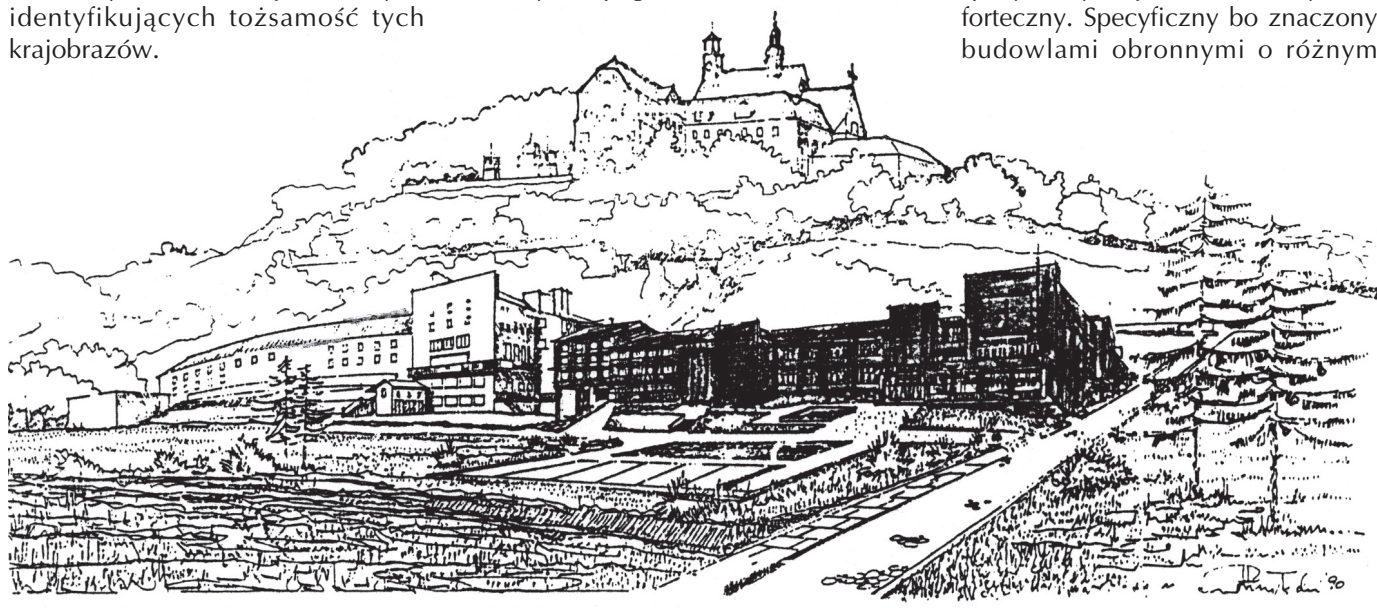
Gotyckie i renesansowe ratusze miejskie wywołują skojarzenia takich miast jak Chełmno, Tarnów, Sandomierz, a zwłaszcza wspaniałego dzieła włosko-polskiego manieryzmu – Zamościa. Architektoniczną dominantą i symbolem Lublina jest jego zamek, a Chełma Lubelskiego dawna Katedra Unicka „na Górcie”. Zresztą zamki i świątynie są dominantami krajobrazu bardzo wielu miast i wielu miejscowości nie tylko w Polsce i nie tylko w Europie. Tu przytoczyłem tylko – jak sądzę – najbardziej znane przykłady, bardzo zrozumiałe uzasadniające tezę o roli dominant w krajobrazie oraz o ich znaczeniu jako symboli miejscowości i regionów i wyróżników krajobrazowych identyfikujących tożsamość tych krajobrazów.

Są jednak – czasem mniej znaczące niż wyżej wymienione – lokalne dominanty – ważne komponenty krajobrazów. To np. liczne świątynie wiejskie – zwłaszcza te o rozpoznawalnych cechach regionalnych jako drewniane kościołki Podhala, Śląska i Wielkopolski, greko-katolickie lub prawosławne cerkiewki na południowo-wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej i na Podlasiu, czy dawne przeważnie szachulcowe (konstrukcji tzw. „ryglowej”) świątynie (zборы) ewangelickie głównie w regionach północnych i zachodnich (zwanych po II wojnie „Ziemiemi Odzyskanymi”) z najbardziej znanymi tzw. „Kościołami Pokoju” w Świdnicy i w Jaworze wpisanymi w 2004 roku na „Listę obiektów światowego Dziedzictwa Kulturowego” UNESCO.

Takimi nostalgicznymi już dzisiaj, ale dla niektórych okolic bardzo charakterystycznymi dominantami krajobrazu wiejskiego są – pozbawione już z reguły swej pierwotnej funkcji – wiatraki. Stojące zazwyczaj na szczytach pagórków drewniane koź-

laki obracające się na jednej nodze czy bardziej masywne „holendry” (wiatraki murowane) z obrotowymi głowicami. Oba te typy – niestety coraz szybciej znikające z naszego krajobrazu miały czteroskrzydłowe śmigła ustawione prostopadłe do kierunku wiania wiatru.

Wyraźnymi i bardzo przejrzystymi charakterystycznymi krajobraz przemysłowy są wieże wyciągowe nad szybami kopalni głównie na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Miedziowym, wysokie kominy czy niższe od nich, ale potężniejsze szpulowate tężnie zakładów przemysłowych. Krajobraz portowy charakteryzują i identyfikują wysokie żurawie i inne urządzenia przeładunkowe, wysunięte w morze falochrony itp. Innym rodzajem związanych z morzem dominant krajobrazowych są wysokie latarnie morskie na wysuniętych cyplach czy przymorskich pagórkach. Zmarły niedawno, nieodżałowanej pamięci prof. arch. Janusz Bogdanowski z Krakowa zwracał szczególną uwagę na specyficzny krajobraz warowny albo forteczny. Specyficzny bo znaczony budowlami obronnymi o różnym

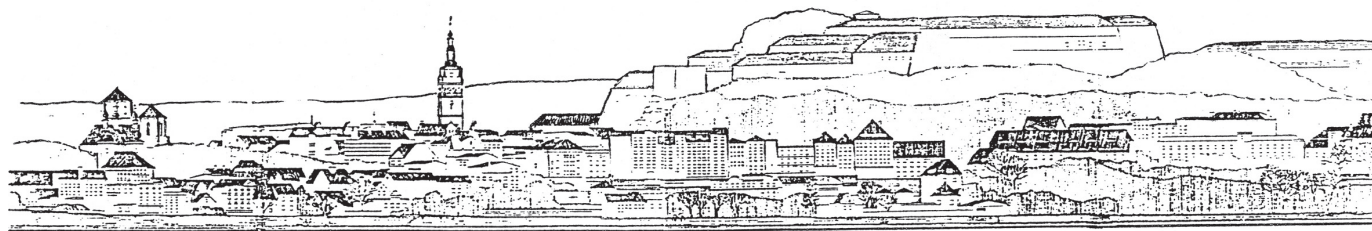

Góra św. Anny k. Strzelc. Znakomita dominanta krajobrazowa – klasztor OO Franciszkanów i kościół p.w. św. Anny na szczycie góry. Na pierwszym planie Dom Pielgrzyma, z prawej (ciemniejszy) wybudowany w latach 1992-2004 zespół wg proj. M. Przyłęckiego
Rys. autora

St Anna mountain near Strzelce. A perfect landscape dominant – Franciscan monastery and St Anna church at the top of a mountain. Pilgrim House on the right (the darker one) built in 1992-2004 in the foreground. Set acc.to the design of M. Przyłęcki

Panorama Kłodzka. Na wierzchołku góry zamkowej dominanta krajobrazowa miasta cytadela austriacko-pruska z XVII i XVIII w. Z lewej kościół farny i renesansowa wieża ratusza. Gł. proj. studium M. Przyłęcki
Rys. H. Kołodziejska

Kłodzko panorama from the top of Castle mountain, landscape dominant of the city Austro-Prussian citadel from 17th and 18th century. On the left, Pffare church and renaissance Town Hall tower. Main design, study M. Przyłęcki
Drawing H. Kołodziejska

stopniu widoczności. Taki krajobraz to np. słynna Jura Krakowsko-Częstochowska z licznymi ruinami średnio-wiecznych i nowożytnych zamków.

Naszpikowany bunkrami, fortami i stanowiskami ogniowymi Międzyrzeczki Rejon Umocniony, forteczny zespół Modlina wraz z nadwiślańskim Kazuniem, Forty Przemyskie, Forty Krakowskie czy dolnośląskie, zespoły fortec nowożytnych w Kłodzku, Nysie, Koźlu a zwłaszcza twierdza w Srebrnej Górze dominująca nad dawnym wolnym miasteczkiem kopaczy srebra.

Za granicą do najslawniejszych krajobrazów fortecznych należy bardzo rozbudowana, obecnie znakomicie przystosowana do ruchu turystycznego Linia Maginota czy potężne bunkry artyleryjskie Wału Atlantyckiego we Francji.

To właśnie przede wszystkim dominanty krajobrazowe rzeźba terenu i roślinność określają tożsamość krajobrazu i identyfikują go pod względem geograficznym, historycznym i kulturowym.

To dominanty naturalne (góry, doliny, akweny i ciek wodne) i architektoniczne (szczególnie zamki lub ich ruiny, pałace, świątynie) stanowią najczęściej o wartości estetycznej krajobrazu jako otwartej kompozycji. Potrafią wzruszać i zachwycać. Wywoływać indywidualne ciągi

skojarzeń związanych z tożsamością patrzącego. I poczucie tej tożsamości potęgować, a nawet wywoływać. To bardzo ważne w globalizującej się cywilizacji zacierającej indywidualne źródła identyfikacji kulturowej, społecznej, narodowej czy regionalnej. Na te coraz bardziej zapomniane i zacierane od 2 poł. XX wieku źródła dobitnie zwrócił uwagę w swej ostatniej publikacji *Pamięć i tożsamość* największy autorytet moralny i etyczny przełomu tysiącleci – zmarły w 2005 roku papież Jan Paweł II.

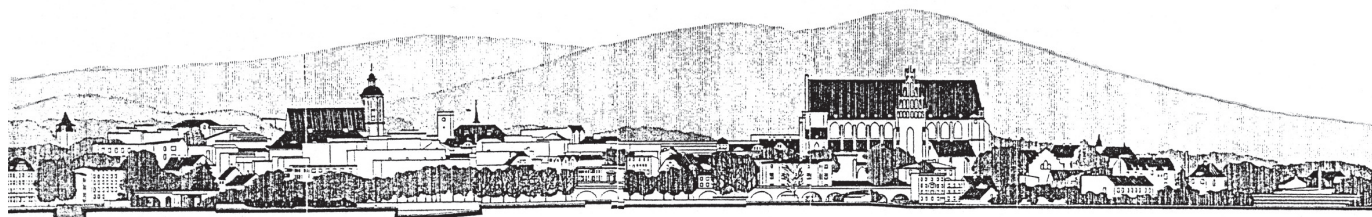
Wskazania ochrony dominant

Instructions for dominants protection

Z powyższych rozważań wynikają dość oczywiste wskazania dotyczące zarówno szczególnej ochrony wybranych elementów kompozycji krajobrazowej – przede wszystkim właśnie dominant architektonicznych – jak i właściwego przekształcania zastanego krajobrazu i nie na ostatku komponowania nowych dominant krajobrazowych. Dominant stanowiących „dobrą kontynuację” w rozwoju struktur krajobrazowych i w rozwoju urbanistyczno-architektonicznym

miast i wsi. Te działania musi poprzedzać wnikliwa analiza i identyfikacja układu urbanistycznego bądź ruralistycznego z uzasadnionym określeniem ich krajobrazowych dominant.

Taką analizę powinny zawierać konserwatorskie studia historyczne i konserwatorskie wytyczne do planów inwestycyjnych czy szerszej – do planów zagospodarowania przestrzennego. Powinny, ale nie zawsze to realizują. Ich autorami są ostatnio najczęściej historycy sztuki z reguły przekonani, że najistotniejszą kwestią jest zachowanie wszystkich elementów – jak określono w ustawie o ochronie zabytków z 2002 roku – wytworzonych przed końcem drugiej wojny światowej lub nawet przywrócenie (rekonstrukcję) budynków i układów historycznych aktualnie już nie istniejących. W takim rozumieniu zaciera się czasem krajobrazotwórcze znaczenie dominant na rzecz drobniejszych elementów kompozycyjnych. Gorzej, że mimo istnienia teoretycznej zasady właściwej ekspozycji historycznych dominant i teoretycznej decyzyjności służb konserwatorskich dochodzi do wyraźnych degradacji krajobrazu tak miejskiego (np. we Wrocławiu znane nowe budowle na Starym Mieście, jak domy handlowe „Solpol” i „Europium”, czy wielokondygnacyjny garaż przy ul. Kazimierza Wielkiego)

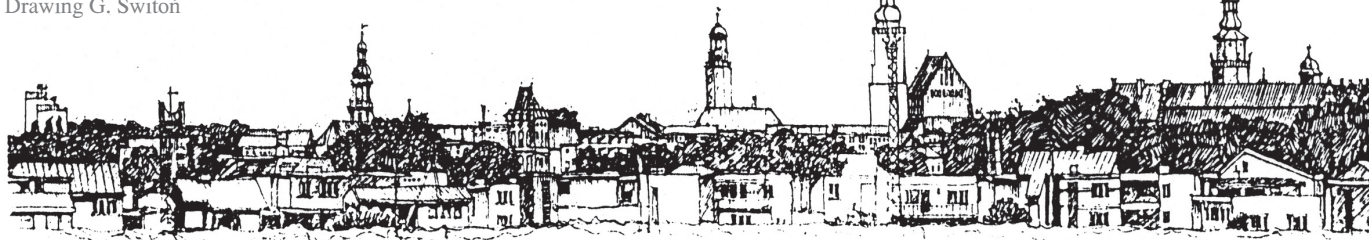

Panorama Strzegomia. Znakomita dominanta krajobrazu miasta – kościół farny p.w. św. Piotra i Pawła. Z lewej baszta wróbla, kościół klasztorny i wieża targowa. W głębi góry Krzyżowa i Bazaltowa, również wyróżniające się dominanty krajobrazowe. Gł. proj. studium M. Przyłęcki
Rys. H. Kołodziejska

Strzegom panorama. A perfect dominant of the town landscape – St Peter and Paul Pffare church. On the left, Sparrow tower, monastery church and Market tower. In the background, Krzyżowa and Bazaltowa mountain, also discriminating landscape dominants. Main design, study M. Przyłęcki Drawing H. Kołodziejska

Panorama nizinnego miasta – Oleśnica akcentowana licznymi dominantami architektonicznymi. Od lewej kościół p.w. Matki Boskiej, wieże kościołów N Marii Panny i Św. Jerzego, wieża Bramy Wrocławskiej, Ratusz, kościół parafialny (Bazylika Mniejsza) p.w. Św. Jana Apostoła i zespół zamkowy Rys. G. Świtoń

Low lying town panorama – Oleśnica, accented with numerous architectural dominants. On the left Holly Mother church, Virgin Mary and St George church towers, Wrocław Gate tower, Town Hall, Apostle John parish church (Smaller Basilica) and castle set. Drawing G. Świtoń

jak i wiejskiego (np. nowe zakłady przetwórcze i przemysłowo-magazynowe na obszarach dawnych zespołów pałacowo-parkowych).

Przy sporządzaniu kolejnych projektów planów miejscowych, zgodnie zresztą z ustaloną już w latach 60. XX w. praktyką, zwraca się – przynajmniej teoretycznie – uwagę na otoczenie zabytkowych dominant architektonicznych. Za takowe uznaje się od niedawna (i słusznie) nawet charakterystyczne wieże ciśnieni z XIX i XX wieku. To znaczy ustala się tzw. **strefę ochrony konserwatorskiej** wolną od zabudowy. Następnie ustala się – co bardzo ważne choć nie zawsze przestrzegane – **strefę „ochrony krajobrazowej”**, gdzie – przynajmniej teoretycznie – nie wolno stawiać budowli konkurujących gabarytami lub kubaturą z chronioną dominantą. Niedobry wrocławski przykład Galerii Dominikańskiej vis a vis gotyckiego kościoła p. w. św. Wojciecha (Dominikanów) a zwłaszcza małokubaturowej barokowej kaplicy bł. Czesława Odrowąża świadczy o wysokim lekceważeniu tego zalecenia przez projektantów i zaniechania działań przez służby konserwatorskie.

Kolejno – niestety nie jest to obowiązującą regułą – należy ustalić odpowiednie **pasma widokowe** również wolne od zabudowy zacierającej ekspozycję dominanty, a czasem nawet chronionego zespołu zabytkowego. Wreszcie – w uzasadnionych właśnie względami

ekspozycji krajobrazowej należy wyznaczyć **trasy najlepszej ekspozycji** krajobrazu, to znaczy odcinki dróg (szlaków komunikacyjnych), z których zabytkowy zespół – przede wszystkim akcentowany dominantą lub dominantami przedstawia się najkorzystniej. Propozycję oznakowania na mapach turystycznych takich właśnie tras przedstawiłem w latach 60-tych jako Wojewódzki Konserwator Zabytków¹. Z nieznanymi mi względów propozycja ta realizowana jest bardzo sporadycznie.

Podsumowanie

Summary

Do tych wniosków związanych z obecnością i znaczeniem dominant w krajobrazie można formułować kolejne. Przede wszystkim dotyczące ochrony i kształtowania krajobrazu, takiego kształtowania, aby jego kompozycję wyraźnie akcentowały wartościowe dominanty architektoniczne.

Te zabytkowe, chronione na kilka wyżej wymienionych sposobów, jak i te nowoprojektowane. Dostosowane do lokalnej tradycji, nowoczesne ale przemyślane pod kątem dobrej, prawidłowej kontynuacji istniejących, nie zawsze chronionych jako dziedzictwo kulturowe, wartości przestrzennych. Tak, aby objęty działaniem architekta krajobrazu, urbanisty czy w ogóle projektanta krajobrazu w większym stopniu wykazywał cechy dobrej, właściwej

kompozycji makroprzestrzennej, właśnie **kompozycji przestrzennej**. Nawet wtedy, gdy chodzi o mniejsze wnętrza urbanistyczne jakim jest plac, ulica, zaułek, pasaż itp. takie, jak np. znane ogólnie kompozycje placu św. Piotra przed Bazyliką w Watykanie, plac i rozległe Schody Hiszpańskie w Rzymie, plac Vandomme w Paryżu, plac Gwiazdy (obecnie plac gen. Ch. de Gaulle) w Paryżu czy nasze place takie, jak Plac Zamkowy w Warszawie, Długi Targ w Gdańsku czy Rynek lub plac Kościuszki we Wrocławiu. Tu znaczącymi i współtworzącymi urbanistyczne wnętrza krajobrazowe elementami z dominantą może być obelisk, kolumna, fontanna, pomnik, pręgierz (na Rynku we Wrocławiu) czy nawet grobowiec². To tylko garść interesujących przykładów tworzenia mniejszych kompozycji krajobrazowych z udziałem dominant o mniejszej skali i gabarytach, ale dominant znakomitych.

Mirosław Przyłęcki

Instytut Architektury Krajobrazu
Akademia Rolnicza we Wrocławiu
Institute of Landscape Architecture
Agricultural University of Wrocław

Przypisy

¹ Przyjął tę propozycję Wojewódzki Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki (personalnie wice szef Komitetu – mgr Władysław Igielski, znany działacz PTTK).

² W centrum wymienionego placu Kościuszki, w 1945 roku stał monumentalny rzeźbiarski grobowiec gen. Taumentzena).